

3. דוד בן-גוריון

בכל הפעמים שראיתי את דוד בן-גוריון היה זה "במקרה". הפעם הראשונה הייתה בתקופת ההכשרה בקיבוץ גבע. בן-גוריון היה הנואם המרכזי באמפיתיאטרון המקומי וקרא לצעירי הקיבוצים באזור לעזוב את ה"נוחיות" של הקיבוצים הוותיקים ולרדת לנגב כדי ליישבו. כרגיל הוא עשה רושם כביר והתהודה שצוררו דבריו הייתה בהתאם.

בהזדמנות אחרת, ב-25 ביולי 1963, כאשר כבר לא היה ראש הממשלה, הוא הגיע להלווייתו של אחד ממייסדיה ומנהיגיה של התנועה הקיבוצית, שלמה לביא מעין חרוד, שהגה ויזם את רעיון "הקיבוץ הגדול". במקרה עמדתי בדיוק מאחוריו וכל הזמן הבטתי בהתרגשות בראשו הגדול. נזכרתי שבהיותי בסאו פאולו, שנים לפני עלייתנו, הלכתי לראות מופע של האמן היהודי הדגול מוריס שוורץ בתיאטרון "קולטורה אַרְטִיסְטִיקָה". באותה תקופה נחשב שוורץ לאחד האמנים היהודים הדגולים בדורו. בדבריו סיפר שוורץ: "רבותי, ב-1952 ביקרתי בישראל והתקבלתי אצל דוד בן-גוריון. הוא הושיט לי יד – והרגשתי שאני לוחץ את ידו של המשיח, רעדתי... אני רעדתי... אני רעדתי".

התרגשות גדולה הייתה ב-1969, כאשר בן-גוריון בן ה-83 הגיע לברזיל כדי לעודד את העלייה לישראל. הייתי אז שליח עלייה בברזיל ונפל בחלקי לארחו וללוותו בביקוריו

בריו דה ז'נירו ובסאו פאלו. מפגשיו עם הקהילות היהודיות היו מרגשים מאוד. הקהל מחא כפיים ועמד על רגליו במשך חצי מזמן ההרצאות. הרגשנו, כל הנוכחים במעמדים האלה, כאילו המשיח מגיע.

בן-גוריון נשא במהלך ביקורו בן שמונה הימים בברזיל שבעה נאומים במסגרות שונות של הקהילה היהודית. הוא עמד בדבריו על חשיבותם של צה"ל ושל קיום יחסים חמים עם מעצמות ידידותיות לקימה של מדינת ישראל, אך יותר מכל הבליט בנאומיו את תביעותיו מן הקהילה היהודית בברזיל. בראשן עמדו הדרישות להקנות לבני הנוער את השפה העברית, ללמוד את התנ"ך בשפתו המקורית, להכיר את הספרות העברית החדשה ולבקר בארץ. לצעירי הקהילה אף קרא לעלות ולהשתקע בה:

בימים אלה נחוגו 21 שנות עצמאותנו בארץ ישראל. ההיסטוריה מספרת לנו על שכנים רבים שהיו לנו: עמון, מואב, אדום... לא נשאר זכר מעמים אלה. ואילו העם היהודי גורש מארצו והתפזר בין העמים; ובמשך כמעט 1900 שנה לא שכח את ארצו, עד אשר חזר אליה, השיג את עצמאותה ובונה אותה מחדש.

אך למרות כל הדברים האלה, עוד אי אפשר להגיד שנעמוד לנצח בעמדותינו, ושעמנו כבר הבטיח את עתידו. סכנה גדולה מרחפת מעל ראשינו: הנני נמצא בקרב ישוב זה [יהדות ברזיל], הקיים כמה עשרות שנים, והכרחי הוא שיתרגמו את דברי ללשונכם [פורטוגזית]; שמעתי את הנואם שדיבר לפני, אך לא הבנתי אותו. והוא המצב לא רק בארץ הזאת: באנגליה, בצרפת, באמריקה ובכל מקום מצטיירת אותה תמונה. ויש כאן

סכנה חמורה – של סוף אחדותנו בת 4000 השנים. כי כיצד תישמר אחדותנו אם לא תהיה לנו שפה משותפת? וכיצד יילמדו ערכי התנ"ך – בלי ידיעת שפתו? הייתכן, שזו השלמת הגזירה? שאחרי שהתפזרנו, נפסיק גם להבין זה את זה? וכל זאת – כשיש לנו שפה משלנו? האמנם כל כך קשה ללמד גם עברית? – שפת התנ"ך? השפה שבה גובשו ערכינו? מדוע קשה שכל נער ידבר גם עברית? זהו תפקידכם החשוב: להנחיל את שפתנו לדור הצעיר. ובמיוחד כשכאן, בארץ הזאת, אין הרבה לשונות, כמו במקומות אחרים; מהו איפה הקושי, שהנוער שלנו ידבר וידע עברית?

[...] זה בסך הכול היום השלישי שאני נמצא בברזיל, אך כיהודי יש לי קשר בן 22 שנה למדינה זו – מאז הדיונים באו"ם: יושב ראש אותה העצרת ההיסטורית היה הנציג הברזילאי [שר החוץ אוסבלדו ארניה], והוא האיש שהודיע, שתקום מדינה יהודית. מאז, אנו חייבים תודה לעם הברזילאי על כך.

הארץ הזו היא גדולה וחזקה, וישראל חייבת לה תודה ומעוניינת בשיתוף פעולה איתה. אני גר בקיבוץ, בלב המדבר [שדה בוקר]. אנשים רבים באים לבקר שם, וביניהם גם מכאן, וכולם נוכחים לדעת שיש מה ללמוד ממעשי ישראל ומניסיונה.

לא אשאר זמן רב בארץ הזאת, אך אני מקווה שהזמן הקצר הזה לא יהיה פגישתנו האחרונה. בואו לישראל, לראות כיצד הפכו מדבר לארץ פורייה, בואו לזמן מה, או להרבה זמן. תראו דברים מלהיבים ומעניינים. בואו אלינו, נקבל אתכם ברצון רב.

בן-גוריון דיבר בשבת השאיפה לעליונות מוסרית, רוחנית

ואינטלקטואלית המפעמת בקרב העם היהודי, והוסיף:

טובי הבנים ביישוב המקומי [קהילת יהודי ברזיל] – גם להם התכונות המעולות הללו – ואנו מקווים שגם הם יבואו אלינו ויתנו יד למפעלנו הגדול, וגם הם יתרמו את תרומתם למטרת השגת השלום. אנו מצפים לזה מטובי היישוב הזה, מכל צעירי אמריקה הדרומית והצפונית, מדרום אפריקה ומאירופה המערבית; ואם נשיג את התמיכה המעשית והרוחנית של כל אלה, נהיה חזקים, למרות שלא נהיה רבים.

נהיה דוגמה לעמנו ולכל האנושות; והשלום – בוא יבוא, אם נקבל את תמיכת הטובים בבניכם, והדבר בהחלט אפשרי. אם באמת נרצה בכך, זה יהפוך למציאות, ונחיה בשלום ונשגשג*.

שני עשורים קודם לכן, הייתי חלק מבני הדור הצעיר בקהילה היהודית שבחר באופן חופשי להיענות לכל התביעות הללו. בשיחה אישית שקיים עמי בן-גוריון בעת ביקורו בברזיל ושארחה 10 דקות, הוא חקר אותי על עבודתי ועל הקשיים הכרוכים בה. אמרתי לו שיש לי בעיות עם הרבנים המקשים על גויים להתגייר (בקהילות יהודיות קטנות בצפונה של ברזיל היו הרבה חתונות מעורבות), והדבר מונע מכמה משפחות לעלות ארצה. בן-גוריון ביקש מיד להיפגש עם הרב הראשי של סאו פאולו, הרב דוד נֶלְט. הפגישה התקיימה במלון

---

* דברי בן-גוריון בעת ביקורו בברזיל, 18-25 במאי 1969. באדיבות ארכיון בן-גוריון, קריית שדה-בוקר.

זְרָגוּוה, שבעליו כיום הוא חברי אורסטס קוארסיה. זכורה לי היטב הבהלה של הרב ולט ודאגתו מה בן-גוריון רוצה לדעת ממנו, ושמא סיפרתי לו סיפור כלשהו... אישית, תמיד אהבתי את הרב ולט והערכתיו אותו, ולא רק מפני שהיה "ליטְנַאק" (ליטאי) כמו הורי, אלא גם מפני שהיה רב בית הספר "תלמוד תורה" שבו למדתי כילד. הרב ולט היה חותנו של הרב המכובד זְנַגְרֵיץ'. חברי בית הכנסת ששכן ברחוב נְיוֹטוֹן פְּרָדוּ, שם אמרתי "קדיש" במשך שנה לזכר אבי, שנפטר בינואר 1942, נהגו להיוועץ ברב זְנַגְרֵיץ'. כאשר אשתו של הרב ולט נפטרה היה מספר האנשים – יהודים ולא יהודים – אשר נכחו בלוויה העצובה בבום רטירו מרשים מאוד, והדבר חרוט בזיכרוני.

חשתי כבוד גדול כאשר ארגנתי את המפגש בין בן-גוריון לרב ולט. הרגשתי שגם הרב היה נרגש מאוד מן המעמד. המפגש ביניהם נחשב למפגש היסטורי. אחרי שלוש שעות של דו-שיח, שכלל ציטוטים של אמרות חכמי חז"ל מהמשנה והתלמוד, הגיעו בן-גוריון והרב למסקנה משותפת, שצריך לגייר את היהודים בצפון ברזיל לקולא. החלטה זו תרמה בלי ספק תרומה בעלת ערך לעבודתנו לעידוד העלייה לישראל. כ"פרס" קיבלתי משהו קדוש, שאני שומר עליה בחיבה – תמונה של בן-גוריון עם הקדשה אישית.